

**Γ΄ ΦΑΣΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ Β΄ & Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΣΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
< Δεκέμβριος 2011 >**

Σχεδιασμός σεναρίου: Βασιλική Σελιώτη, Φιλολόγος, Λειτουργός Γραφείου Α.Π.

ΣΤΟΧΟΣ ΤΟΥ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ:

Με βάση την εμπειρία που έχουν αποκομίσει από την Α΄ & Β΄ Φάση της Επιμόρφωσης, οι φιλόλογοι πλέον καλούνται να δοκιμάσουν οι ίδιοι στην πράξη την οργάνωση μιας διδακτικής πρότασης στο μάθημα της Λογοτεχνίας:

α) με σημείο αναφοράς το νέο Π.Σ. Λογοτεχνίας και

β) με σκοπό να υπηρετηθούν μέσα απ' αυτό οι τρεις πυλώνες των ΝΑΠ (επαρκές και συνεκτικό σώμα γνώσεων, καλλιέργεια αξιών, στάσεων και συμπεριφορών που διακρίνουν το δημοκρατικό πολίτη, ανάπτυξη κομβικών ιδιοτήτων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων που απαιτούνται στην κοινωνία του 21ου αιώνα).

Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: «Ο ΤΟΠΟΣ ΜΟΥ ΚΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ»
(ενδεικτικό διδακτικό σενάριο)

I. ΚΕΙΜΕΝΑ

ΛΟΡΕΝΣ ΝΤΑΡΕΛ

Τα πικρολέμονα (απόσπασμα)

Το μυθιστόρημα του άγγλου συγγραφέα Λόρενς Ντάρελ εκδόθηκε το 1957. Πρόκειται για την αγγλική -αποικιοκρατική- εκδοχή του κόσμου της Κύπρου και του απελευθερωτικού της αγώνα (1955-59). Ο συγγραφέας υπηρέτησε στο Γραφείο Πληροφοριών της αποικιακής κυβέρνησης στην Κύπρο (1953-56) και παράλληλα δίδαξε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο. Ζώντας για λίγο σε μια κρίσιμη περίοδο στο νησί, μεταφέρει στο έργο του όλα τα στερεότυπα της αποικιοκρατίας για τους ντόπιους, με σκοπό να δικαιολογήσει την κατοχή του νησιού από την Αγγλία.

Οι συνθήκες διαβίωσης ήσαν στενάχωρες αλλ' όχι κακές. Ίσως πολύ λιγότερα σκληρές παρά για πολλούς νέους που κάνουν το στρατιωτικό τους. Επιθεωρήσαμε τις παράγκες κι εξετάσαμε τα ζητήματα της τροφής και της παροχής ζεστού νερού. Αν έκρινα από τα βιβλία που βρίσκονταν στα περισσότερα περβάζια των παραθύρων και στα κρεβάτια, αρκετοί από τους τρομοκράτες θα ήσαν διανοούμενοι. Είδα τη Ζωή εν τάφω του Μυριβήλη και τη σπάνια αθηναϊκή έκδοση του Καβάφη, τα ποιήματα του Σεφέρη και την Αιολική Γη του Βενέζη με τον δικό μου πρόλογο που μεταφράστηκε με αγάπη από την αγγλική έκδοση. Αυτά τα πράγματα με πλήγωναν, όταν για πρώτη φορά καταλάβαινα πως η έκκληση της ΕΟΚΑ δεν απευθυνόταν σε κακοποιούς, σε εκ γενετής εγκληματίες, αλλ' ακριβώς στους πιο έξυπνους και ιδεαλιστές ανάμεσα από τους νέους. Αυτοί θα υπόφεραν από τα προστάγματα των ηγετών τους.

Ο Παύλος στεκόταν στο παράθυρο, κοιτάζοντας αφηρημένα πέρα στη σκληρή και άγονη αυτή νεκρή ζώνη του κόκκινου αμμοχάλικου. Δεν έδειξε διόλου πως με είδε και δεν ήθελα να τον αναγκάσω να μου μιλήσει. Δίστασα λίγο και κατόπιν συνόδεψα τον Φόστερ σε μια σύντομη επιθεώρηση του δωματίου, βλέποντας πότε δω και πότε εκεί κανένα βιβλίο ασκήσεων ή κάποια εφημερίδα. Στο τέλος αποφάσισα και πήγα κοντά του κι ακούμπησα το χέρι μου στον ώμο του. «Γιατί βρίσκεσαι 'δω;» τον ρώτησα.

Λίγο ήθελε να κλάψει, αλλά το πρόσωπο που γύρισε προς εμένα προσπαθούσε να δείξει ψυχραιμία και απάθεια. Δεν μιλούσε, αλλά με κοίταζε μ' ένα βλέμμα έξαλλης αγωνίας – σαν κάποιος λύκος να του τραγάνιζε τα σπλάχνα. «Κι αυτός βρέθηκε με μπόμπα», είπε βαριεστημένα ο Φόστερ. «Καταραμένα ανόητα παιδιά! Τι θαρρούν πως κερδίζουν μ' όλα τούτα. Την έριξε στην αυλή της εκκλησιάς κοντά στο σταυροδρόμι. Υποθέτω πως πίστευε πως θα μας τρομοκρατούσε».

«Είσαι στην ΕΟΚΑ;» ρώτησα.

«Όλοι είμαστε ΕΟΚΑ. Όλη η Κύπρος», είπε με χαμηλή συγκρατημένη φωνή. «Αν θέλει να μάθει γιατί την έριξα στην αυλή της εκκλησιάς, ήταν γιατί ήμουνα δειλός, πες του. Είμαι ανάξιος. Όμως οι άλλοι δεν είναι σαν και μένα. Δεν φοβούνται». Ξαφνικά κατάλαβα πως αυτό που πήρα για μίσος προς το πρόσωπό μου, ήταν πραγματικά κάτι άλλο – ντροπή. «Γιατί είσαι δειλός;» Ήταν ακόμη πιο κοντά στο σημείο να κλάψει και κατάπιε γρήγορα το λυγμό του. «Έπρεπε να τη ρίξω σ' ένα σπίτι αλλ' ήταν μικρά παιδιά που παίζανε στον κήπο. Δεν μπόρεσα. Την έριξα στην αυλή της εκκλησιάς».

Υπέροχος εγωισμός της νιότης! Στενοχωριόταν για την αδυναμία του να υπακούσει. Δεν είναι φυσικά εύκολο για νέους που ανατράφηκαν σε χριστιανική κοινωνία, να γίνουν από τη μια μέρα στην άλλη τρομοκράτες. Και κατά κάποιο τρόπο, το πρόβλημά του ήταν πρόβλημα για όλους τους Ελληνοκυπρίους. Αν έδιναν στον Φράγκο ένα πιστόλι για να με πυροβολήσει, είμαι πεπεισμένος πως δεν θα μπορούσε να τραβήξει τη σκανδάλη. «Λυπάσαι, λοιπόν, γιατί δεν σκότωσες δυο μικρά παιδιά;» ρώτησα. «Τι διεστραμμένο μυαλό, τι στραβόξυλο πρέπει να είσαι εκτός από ανόητος!» Ταλαντεύθηκε και τα μάτια του άστραψαν. «Ο πόλεμος είναι πόλεμος», είπε. Τον αφήκα χωρίς να του πω τίποτ' άλλο. [...]

Το στρατόπεδο είχε μετακινηθεί τώρα από το φρούριο στην Κοκκινοτριμιθιά και εδώ, στο τραχύ γυμνό και άχαρο πλάτωμα, οι σκαπανείς του στρατού είχαν φτιάξει μερικές παράγκες κι ένα μεγάλο συρματοκλειστο περίβολο. Από μακριά φαινόταν σαν κάποιο εγκαταλελειμμένο κοτέτσι για γαλόπουλα. Ανέβηκα ίσαμε κει με τον Φόστερ που μιλούσε απελπισμένα για την έλλειψη λογικής που έδειχναν οι κρατούμενοι, για την πλήρη περιφρόνηση του νόμου και την έλλειψη πολιτικής ηθικής. «Τα τρία τέταρτα περίπου απ' αυτά τα μπαστάρδικα θα καταδικάζονταν για σοβαρές παραβάσεις του νόμου», επανελάμβανε με περιττή ανησυχία! Και ρίχνουν σβόλους χόμα στους επισκέπτες και μας φωνάζουν «φασίστες». Εμείς, φασίστες, σε ρωτάω!

Λόρενς Ντάρελ, *Τα πικρολέμονα*, μτφρ. Αιμίλιος Χουρμούζιος, Γρηγόρη, Αθήνα 1959.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ

Κλειστές Πόρτες (απόσπασμα)

Το έργο γράφτηκε, όπως δηλώνεται στην έκδοση (1964) από τον ίδιο το συγγραφέα, ως απάντηση στο μυθιστόρημα του Α. Ντάρελ Πικρολέμονα. Σκοπός του είναι να ανασκευάσει την εικόνα που εκείνο είχε δημιουργήσει για το νησί, τους ανθρώπους του και τον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59, δίνοντας φωνή στους ίδιους τους ανθρώπους του νησιού που βίωσαν και τον αγώνα και τη σκληρότητα της αποικιοκρατικής αντίδρασης.

Τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως είχαν ιδρυθεί από τον Ιούλιο μα τη γειτονιά μας την απασχόλησαν σοβαρά μόλις το Σεπτέμβρη όταν έκλεισαν στην Κοκκινοτριμιθιά τον Αντώνη το γαλατά. Στην αρχή η γυναίκα του δεν ήξερε πού τον πήγαν, τι τον έκαναν κι είχε τρελαθεί. Άφηνε τα παιδιά (κι είχε μια φωλιά παιδιά) στις γειτόνισσες κι έτρεχε κάθε μέρα κλαίγοντας στην αστυνομία και στο στρατό μα την έστελναν απ' το ένα τμήμα στ' άλλο, απ' το ένα ανακριτήριο στ' άλλο, απ' τη μια πόλη στην άλλη.

Πού να πάει πια, πού να ρωτήξει; Εκμηδενισμένη (αποστραγγισμένη, άυλη, χωρίς ανθρώπινο όγκο) γύριζε τα βράδια να πάρει τα παιδιά απ' τα γειτονικά σπίτια.

- Πάμε, γιε μου. (Αυτές τις ειδικές εκφράσεις δε μπορείς απλώς να τις αναφέρεις, πρέπει να τις ηχογραφήεις για να πεις, όσα λεν, όσα λέει το «πάμε», όσα λέει το «γιε» μου).

Δεν είχε πια κλάμα, δεν είχε άλλο υπόλοιπο φωνής. Κι η γειτονιά, αυτή η σοφή γειτονιά, που κανένας ως τώρα δε μελέτησε σοβαρά τη σοφία της, την καρδιά της, το ήθος της, τον ανθρωπισμό της, καταλάβαινε (να ξέρατε πόσο γρήγορα καταλαβαίνει) και δε ρωτούσε (να ξέρατε πώς διαισθάνεται ότι δεν πρέπει να ρωτήξει). Ούτε, βέβαια, αποπειρόταν να παρηγορήσει (Ξέρει καλά η γειτονιά πότε κάνεις κακό αν αποπειραθείς να παρηγορήσεις). Το μόνο που μπορούσε να προσφέρει ήταν να μην τους αφήσει να στερηθούν. Και δεν τους άφησε (Είναι υπέροχη σ' αυτό η γειτονιά. Καμιά φιλανθρωπική οργάνωση, καμιά προμελετημένη φροντίδα δε μπορεί να παραβληθεί μαζί της γιατί η γειτονιά είναι το δικό της ψωμί που μοιράζει, ζωντανό ψωμί μοιράζει, απ' το στόμα της βγάνει για να δώσει (Τραγουδήστε αυτή τη γειτονιά).

Έπειτα από ένα ολάκερο μήνα αγωνία ειδοποίησαν επιτέλους τη γυναίκα του γαλατά πως ο άντρας της «βρισκόταν τώρα στα Κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς» (Αυτή ήταν η συνήθης φρασεολογία. Βρισκόταν τώρα. Τι ήταν εκείνο το «τώρα»! Έτσι σαν το «σήμερα» της Κερύνειας (- Όχι, δε μπορείτε να καταθέσετε σήμερα). Χειρότερο ακόμα. Έλεγε (και πώς τόλεγε): «Δυστυχώς (είχε και «δυστυχώς») ήταν αδύνατο να γίνει ενωρίτερα, χρειάζοντουσαν μερικές απαραίτητες διατυπώσεις. Καταλαβαίνετε». Ναι, καταλαβαίναμε, ξέραμε όλοι τι ήταν αυτές οι διατυπώσεις). Μπορούσε, λέει, να τον επισκεφθεί όταν θα της έστελνε «κάρτα».

Πόσο έκλαψε από χαρά (ζούσε, λοιπόν, ο άντρας της) απάνω σ' αυτή την ειδοποίηση. Και την έσφιγγε στο στήθος της μ' όλη τη μισητή προέλευση, μ' όλη τη μισητή υπογραφή.

Πραγματικά την επαύριο ήρθε η «κάρτα» και την ορισμένη μέρα η γυναίκα του γαλατά χτενίστηκε, έντυσε με τα Κυριακάτικα τους τα παιδιά, πήρε τα κουλούρια και τα παξιμάδια που είχε φτιάξει (καμιά Λαμπρή δεν είχε τέτοια κουλούρια, καμιά Λαμπρή δεν είχε τέτοια παξιμάδια) κι έτρεξε να προφτάσει το πρώτο-πρώτο λεωφορείο. Απ' τα μεσάνυχτα θάχε σηκωθεί – αν είχε καθόλου κοιμηθεί (Είναι πιο άγρυπνη η λαχτάρα απ' την έγνοια, πιο ατίθαση).

Δεν περπατούσε, δεν έτρεχε, πετούσε. Και πίσω της κελαηδούσαν τα παιδιά.

- Χαιρετίσματα, της φώναζε η γειτονιά, χαιρετίσματα της τραγουδούσε η γειτονιά (Ξέρει τόσο καλά να χαίρεται η γειτονιά σ' αυτές τις περιπτώσεις). Χαιρετίσματα. Κι υπομονή πες του. Και να μην έχει έγνοια για τα παιδιά (Κι είσαι σίγουρος όταν υπόσχεται η γειτονιά).

Όμως δεν πετούσε τ' απόγιομα που γύριζε η γυναίκα του γαλατά, σερνόταν (χωρίς ανέμισμα, προσκολλημένα τα μαλλιά, χωρίς κίνηση, προσκολλημένα, αρχαϊκά τα χέρια). Και πίσω της, δεν κελαηδούσαν, σερνόντουσαν τα παιδιά.

Τώρα μπορούσε να ρωτήσει η γειτονιά. Και ρώτηξε.

Τον είχαν βασανίσει είτε η γυναίκα. Τον παραμόρφωσαν, ίσκιο τον έκαναν, είτε. Τρόμαξε όταν τον είδε (Κλαίει. Κλαιν και τα παιδιά). Και να δείτε, λέει, πώς ξαφνικά ξεχνιέται και κοιτάζει παράξενα.

Γιατί έκλαιε; είτε η γειτονιά. Τέλειωσαν όλα πια (Ήξερε πώς δεν τέλειωσαν μα έπρεπε – είν' έμπειρη η γειτονιά – να πει πως τέλειωσαν. Κι ήξερε καλά και τι θα τούχαν κάνει, ήξερε τι ανάμνηση του διάκοπτε ξαφνικά τη μνήμη. Ήξερε (όλοι ξέραμε) τι αλυσίδες θα τον είχαν χτυπήσει στη γυμνή πλάτη, τι γροθιές στο στομάχι, πόσο αίμα θάχε φτύσει, πόσες φορές θα τον είχαν πνίξει με νερό ώσπου να λιποθυμήσει, τι σιδερένια στεφάνια θα του είχαν συμπίεσει τους κροτάφους, πόσες νύχτες θα τον έσπρωχναν διαρκώς για να μη μπορέσει να κοιμηθεί, πώς θα του είχαν καρφωμένους στο πρόσωπο τους ηλεκτρικούς προβολείς όση ώρα (ατέλειωτες ώρες) τον ανάκριναν έτσι που θα του ερχόταν να χτυπήσει το κεφάλι στον τοίχο να τελειώνει πια αυτό το μαρτύριο (Να τελειώνει; Και τα παιδιά; Α ναι, τα παιδιά).

(Ίσως κάποιος πρέπει να γράψει την ιστορία του Αντώνη του γαλατά, να παρεμβάλει όσα παραλείπω, τ' απλοϊκό βλέμμα του που δεν καταλαβαίνει, τους αντικατοπτρισμούς του – τα παιδιά (ας πει και τα ονόματά τους), τις τσέπες του που γυρνούσαν κάθε βράδυ γεμάτες φυστίκια, το καροτσάκι του, τους λογαριασμούς του).

Κώστας Μόντης, *Κλειστές Πόρτες*, Λευκωσία 1964.

II. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΛΟΓΟΤ. ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Τα κριτήρια απορρέουν από το Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας [Π.Σ.Λ.]:

- 1. Ειδικοί διδακτικοί στόχοι της θεματικής ενότητας (Π.Σ.Λ., σ. 84)**
⇒ Ο δεύτερος στόχος προβλέπει επαφή των μαθητών με κείμενα που αναφέρονται στην ιστορία και τους εθνικούς αγώνες του νησιού.
- 2. Λογοτεχνικός γραμματισμός (Π.Σ.Λ., σ. 87)**
⇒ Προβλέπονται -προς μάθηση- στοιχεία του αφηγηματικού λόγου.
- 3. Είδος «συνομιλίας» των κειμένων μεταξύ τους (Π.Σ.Λ., σ. 94)**
⇒ Έχουν το ίδιο θέμα, το οποίο πραγματεύονται από διαφορετική οπτική γωνία.
- 4. Άνοιγμα της διδασκαλίας και σε κείμενα της ευρωπαϊκής παράδοσης (Π.Σ.Λ., σ. 96)**
- 5. Διαθεματικές συναρτήσεις (Π.Σ.Λ., σ. 96)**

III. ΑΞΟΝΕΣ «ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΣ» ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ (ενδεικτικές ερωτήσεις)

➤ ΘΕΜΑ - ΟΠΤΙΚΕΣ

1. Και οι δύο συγγραφείς αναφέρονται στο ίδιο θέμα, που αφορά τον αγώνα του '55-'59.

α) Διερευνήστε πώς παρουσιάζονται στο απόσπασμα του Ντάρελ: **i.** οι κρατούμενοι/αγωνιστές της ΕΟΚΑ και οι ηγέτες τους, **ii.** οι Άγγλοι αποικιοκράτες.

β) Διερευνήστε πώς παρουσιάζονται στο απόσπασμα του Μόντη: **i.** οι αγωνιστές της ΕΟΚΑ και **ii.** οι Άγγλοι αποικιοκράτες.

2. Από ποια οπτική γωνία το παρουσιάζει καθένας τους; Πώς αυτό διαφοροποιεί την εικόνα;

3. Ποια από τις δύο οπτικές συμμαρξίζετε εσείς και γιατί;

➤ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ – ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

4. Τι εικόνα νομίζετε ότι θα σχημάτιζαν στην Αγγλία οι αναγνώστες του έργου του Ντάρελ για τα στρατόπεδα και γενικά για τον αγώνα του '55-'59; Τι συμπέρασμα βγάζετε απ' αυτό για τη χρήση αλλά και για τη σημασία της λογοτεχνίας;

5. Τα κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς, ο αγώνας της ΕΟΚΑ κ.λπ. υπήρξαν πραγματικά. Ποια σχέση βλέπετε να έχει η πραγματικότητα με τη λογοτεχνία;

➤ ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ

6. Νομίζετε ότι σήμερα υπάρχουν στον κόσμο παρόμοια φαινόμενα (δίκαιοι αγώνες που ενδεχομένως κάποια λογοτεχνικά έργα θα τους παρουσιάσουν διαστρεβλωμένα;)

➤ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

7. α) Σε ποιο πρόσωπο γίνεται η αφήγηση σε κάθε ένα από τα αποσπάσματα; Τι δείχνει αυτό σε κάθε περίπτωση;

β) Ποιο ρόλο παίζουν οι παρενθέσεις στο απόσπασμα του Μόντη;

γ) Με τι ύφος περιγράφει καθένας τους τα περιστατικά και γιατί;

➤ Ενδεικτική εργασία:

Στην ιστοσελίδα:

http://archive.enet.gr/online/online_issues?pid=51&dt=25/05/2007&id=23502940

υπάρχει η μαρτυρία του Νίνου Φενέκ Μικελλίδη που δημοσιεύτηκε στην *Ελευθεροτυπία* (25/05/2007) με τίτλο: «Λόρενς Ντάρελ: Φιλέλληνας ή προδότης;»

Προτείνουμε στους μαθητές να συγκρίνουν το δημοσίευμα με τα δύο παραπάνω λογοτεχνικά αποσπάσματα και να συνθέσουν ένα κείμενο στο οποίο θα αναδιηγούνται οι ίδιοι πια το περιστατικό.

Παρατίθεται εδώ το κείμενο:

Λόρενς Ντάρελ: φιλέλληνας ή πράκτορας;

Μια άγνωστη πτυχή της δράσης του διάσημου Βρετανού συγγραφέα

Συμπληρωματικά στο πολύ ενδιαφέρον αφιέρωμα της «Βιβλιοθήκης» στον Λόρενς Ντάρελ, θα ήθελα να αναφερθώ σε μια σχετικά άγνωστη πτυχή της δράσης του διάσημου Βρετανού συγγραφέα στην Κύπρο, στη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα ενάντια στους Αγγλους, δράση τουλάχιστον ύποπτη και που, ως έναν βαθμό, επιβεβαιώνεται και από το βιβλίο του ίδιου, «Bitter Lemons» («Πικρολέμονα»), που αναφέρεται στην περίοδο της ζωής του στο νησί.

Σε ηλικία 17 χρόνων, όταν ακόμη ήμουν μαθητής της Αγγλικής Σχολής Λευκωσίας, είχα την τύχη να γνωρίσω προσωπικά τον Λόρενς Ντάρελ, που τον εκτιμούσα ως σημαντική προσωπικότητα των γραμμάτων, -η εκτίμησή μου για τη λογοτεχνική του αξία αυξήθηκε μάλιστα όταν αργότερα, σπουδαστής στην κινηματογραφική σχολή του Λονδίνου, διάβασα, σε πρώτη έκδοση, το θαυμάσιο «Κουαρτέτο της Αλεξάνδρειας». Νωρίτερα όμως, όταν ακόμη μαθητής, μαζί με άλλους συμμαθητές, που ασχολούμασταν με την ποίηση ή απλώς ενδιαφερόμασταν για τη λογοτεχνία, πηγαίναμε τακτικά στη Βιβλιοθήκη του Βρετανικού Συμβουλίου για να μελετήσουμε και να δανειστούμε βιβλία. Εκεί, μια μέρα του 1953, πληροφορηθήκαμε από τον τότε διευθυντή του Βρετανικού Συμβουλίου και φιλέλληνα,

Μόρις Κάρντιφ, που ήδη γνωρίζαμε καλά, πως ο Ντάρελ ήθελε να γνωρίσει νέους λογοτέχνες. Έτσι, μαζί με μερικούς νέους, αλλά γνωστούς Κύπριους ποιητές και λογοτέχνες (ανάμεσά τους, τον ποιητή Παντελή Μηχανικό και τον ποιητή και καθηγητή Σωφρόνη Σωφρονίου) συναντηθήκαμε μια μέρα με τον Ντάρελ και τον Κάρντιφ στον χώρο του Βρετανικού Συμβουλίου.

Ο Ντάρελ ρώτησε να μάθει για τη σύγχρονη κυπριακή λογοτεχνία και στη διάρκεια μιας πολύ ενδιαφέρουσας συζήτησης μας παρότρυνε να φτιάξουμε έναν όμιλο που να συναντιέται τακτικά και να κάνει διαλέξεις, να συζητά, ακόμη και να οργανώνει διάφορες λογοτεχνικές εκδηλώσεις. Πρέπει να πω ότι τα λόγια του Ντάρελ μας ενθουσίασαν και πολύ σύντομα καταφέραμε να φτιάξουμε τον πρώτο Όμιλο Φίλων της Λογοτεχνίας, ο οποίος άρχισε να έχει τακτικές συναντήσεις σε χώρο μάλιστα του Βρετανικού Συμβουλίου, τον οποίο μας παραχώρησε ο Κάρντιφ. Στις συναντήσεις, που συνεχίστηκαν και σ' όλη τη διάρκεια του 1954, γίνονταν απαγγελίες νέων ποιημάτων καθώς και διαλέξεις. Ανάμεσά τους και η διάλεξη που έκανα ο ίδιος με θέμα τη «Σχέση της ποίησης του Γιώργου Σεφέρη με τον T.S. Eliot», ενώ ο συμμαθητής μου Κώστας Χατζηγεωργίου μίλησε για τον Γρυπάρη, με αφορμή τη μετάφραση του «Οιδίποδα» που θ' ανεβάζαμε στη σχολή μας. Διαλέξεις που παρακολούθησε και ο Ντάρελ οι οποίες και φαίνεται του έκαναν εντύπωση και για τις οποίες, αργότερα, συζητούσαμε και μας έλεγε τις δικές του απόψεις. Τον Ντάρελ δεν τον ξανάδα μέχρι την εποχή που, φυλακισμένος των Βρετανών, χωρίς δίκη, αλλά βάσει ενός παράνομου διατάγματος για προσωποκράτηση του κυβερνήτη (που είχε αναστείλει το «Habeas Corpus»), βρισκόμουν στα κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς. Ο Ντάρελ είχε διοριστεί υπεύθυνος του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών (μαζί και κυβερνητικός εκπρόσωπος) της αποικιακής βρετανικής κυβέρνησης, και στάλθηκε, από τον τότε κυβερνήτη Αρμιτέιτζ, να διερευνήσει τις καταγγελίες μας για κακομεταχείριση και τις άσχημες συνθήκες διαβίωσής μας στα στρατόπεδα της Κοκκινοτριμιθιάς. Μόλις οι αρχές του στρατοπέδου πληροφορήθηκαν για την επίσκεψη του Ντάρελ, ανέλαβαν να παρουσιάσουν ένα «άλλο», ωραιοποιημένο πρόσωπο των φυλακών. Ως υπόδειγμα κράτησης, επέλεξαν το παράπηγμα στο οποίο βρισκόμουν κι εγώ. Από νωρίς το πρωί έστειλαν τους ποινικούς φυλακισμένους που καθάριζαν τους χώρους και μαγείρευαν για μας, για να το καθαρίσουν, μας έδωσαν από μία ακόμη κουβέρτα, καλύτερο πρωινό, όπως και πολύ καλό, για σπάνια φορά, γεύμα. Κάποια στιγμή εμφανίστηκε ο Ντάρελ, με τη συνοδεία του, και άρχισε να επιθεωρεί τον χώρο, σταματώντας κάθε τόσο και κοιτάζοντας τα κρεβάτια - στρώματα απλωμένα σε τσιμέντο περίπου δέκα πόντους από την επιφάνεια της γης. Όταν πλησίασε το δικό μου, σταμάτησε και κοιτούσε τα βιβλία που είχα στο περβάζι του παραθύρου, πίσω από το προσκέφαλο: τα ποιήματα του Καβάφη και του Σεφέρη, «Η ζωή εν τάφω» του Μυριβήλη, η «Αιολική γη» του Βενέζη, τα ποιήματα του Ελιοτ, και άλλα. Με κοίταξε γρήγορα, έκανε πως δεν με αναγνώρισε, και προχώρησε.

Πρέπει να πω πως για την άθλια κατάσταση της διαβίωσής μας είχα προσωπικά, ενώ ακόμη βρισκόμασταν κρατούμενοι στο υγρό (και πολύ χειρότερο) Φρούριο της Κερύνειας, ετοιμάσει ανυπόγραφο σημείωμα που έριξα από παράθυρο του φρουρίου σε φίλο δημοσιογράφο, σημείωμα που στη συνέχεια δημοσιεύτηκε στις αθηναϊκές εφημερίδες και που αποσπάσματά του ανέφερε τακτικά στο δελτίο του προς τους Κυπρίους ο ραδιοφωνικός σταθμός της YENED.

Για το επεισόδιο αυτό και την επίσκεψή του στο στρατόπεδο ο Ντάρελ γράφει στο βιβλίο του «Πικρολέμονα»: «Νωρίς τον Ιούλιο, οι περί προσωποκράτησης νόμοι ανανεώθηκαν, κάνοντας κάπως πιο εύκολη τη δουλειά του Ρεν (του Αγγλου διευθυντή της αστυνομίας) και έμμεσα φαντάζομαι πως έσωξε αρκετές ζωές μαθητευομένων και σχολιαρόπαιδων που φυλάκιζε, χωρίς πολλές διατυπώσεις, όταν δεν μπορούσε, λόγω έλλειψης μαρτύρων, να τους απαγγείλει κατηγορία. Αυτό στάθηκε η απαρχή μιας σειράς επιθέσεων του ραδιοφωνικού σταθμού της Αθήνας, που μας κατηγορούσε για "φασισμό", ακόμη και για "γενοκτονία". Οι συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων έγιναν βασικός λόγος για σχόλια και υστερικό πόλεμο νεύρων, και οι καταστάσεις διαβίωσης στο φρούριο της Κερύνειας συζητιόντουσαν με πάθος. "Προκαλούμε για άλλη μια φορά τον διευθυντή του Γραφείου Δημοσίων Πληροφοριών να

απαντήσει στην ακόλουθη ερώτηση εκ μέρους του κυπριακού λαού: υπάρχουν ή δεν υπάρχουν τουαλέτες στο φρούριο; Και αν δεν υπάρχουν τουαλέτες, με τι τις αντικαθιστούν; Και μία ακόμη ερώτηση: Είναι ή δεν είναι αλήθεια πως το περιεχόμενο των μεταλλικών κουβάδων, που χρησιμοποιούνται ως φρικτά αντικατάστατα για τις τουαλέτες, αδειάζει σε πολύ κοντινή απόσταση από το φρούριο, ώστε να βάζει σε κίνδυνο την υγεία των κρατουμένων; Πρέπει να αληθεύει, κύριε Ντάρελ, εκτός αν οι αισθήσεις της όρασης και της όσφρησής μας, όπως και τα σμήνη μυγών και άλλων βρομερών εντόμων, μας απατούν". Αυτό ήταν κάπως υπερβολικό. Ετσι μου ερχόταν να κάνω στην Ελληνική Υπηρεσία Πληροφοριών μερικές καλοδιαλεγμένες ερωτήσεις σχετικά με τη γενική κατάσταση υγιεινής στην Ελλάδα - αλλά τους λυπήθηκα. Ο φιλελληνισμός δύσκολα πεθαίνει. "Παρ' όλα αυτά", μου είπε ο αποικιακός γραμματέας, "καλύτερα να πας ο ίδιος να το εξετάσεις και να κανονίσεις να πάνε οι δημοσιογράφοι να τους δείξεις πως παρ' όλο που είμαστε φασιστικά κτήνη, η υγιεινή μας εξακολουθεί να υφίσταται." Κάπως διστακτικά, δέχτηκα να το κάνω».

Και λίγο πιο κάτω συνεχίζει: «Το στρατόπεδο είχε τώρα μεταφερθεί από το φρούριο στην Κοκκινοτριφυθιά, κι εδώ στην τραχιά, γυμνή, άχαρη κοιλάδα, οι υπεύθυνοι του στρατού είχαν στήσει μερικά παραπήγματα, μαντρωμένα με συρματόπλεγμα. Από μακριά έμοιαζε με εγκαταλειμμένη φάρμα για γαλοπούλες. Φτάσαμε με αυτοκίνητο με τον Φόστερ, που μιλούσε απελπισμένα για την έλλειψη λογικής που έδειχναν οι φυλακισμένοι, για την πλήρη περιφρόνησή τους για το νόμο και την πολιτική ηθική. "Περίπου τα δύο τρίτα απ' αυτούς θα μπορούσαν να παραπεμφθούν σε δίκη για σοβαρά αδικήματα", επαναλάμβανε νευρικά με ανησυχία, τα μπασταρδάκια! Και ρίχνουν σβόλους στους επισκέπτες και μας φωνάζουν "φασίστες". Εμάς, φασίστες, σε ρωτώ!»

Περιγράφοντας την επίσκεψή του στο παραπήγμά μας, αναφέρει: «Οι συνθήκες διαβίωσης ήταν στενόχωρες, αλλά όχι κακές. Ίσως λιγότερο σκληρές από ό,τι είναι για πολλούς νέους που εκτελούν τη στρατιωτική θητεία τους. Επισκεφτήκαμε τα παραπήγματα (σ.σ.: επισκέφτηκε μόνο ένα, το δικό μας), εξετάσαμε την τροφή και τις εγκαταστάσεις του ζεστού νερού. Κρίνοντας από τα βιβλία στα περισσότερα από τα περβάζια των παραθύρων και στα κρεβάτια, ένας αριθμός των τρομοκρατών πρέπει να ήταν διανοούμενοι. Είδα τη "Ζωή εν τάφω" του Μυριβήλη και τη σπάνια έκδοση του Καβάφη, τα ποιήματα του Σεφέρη και την "Αιολική Γη" του Βενέζη με τη δική μου εισαγωγή, που είχε μεταφραστεί με αγάπη από την αγγλική έκδοση. Αυτά με πλήγωναν, επειδή κατάλαβα για πρώτη φορά πως η ΕΟΚΑ δεν προσέλκυε τους κακούργους κι εγγενείς εγκληματίες, αλλά ακριβώς τα πιο ζοηρά και ιδεαλιστικά στοιχεία της νεολαίας. Αυτοί θα ήταν εκείνοι που θα υπέφεραν στο κάλεσμα των αρχιταραξιών».

Για τον Ντάρελ, όπως αντιλαμβάνεται κανείς, οι αγωνιστές της ΕΟΚΑ ήταν «τρομοκράτες» και η νεολαία που αγωνίστηκε για την απελευθέρωση του νησιού, απλοί ηλίθιοι που προσελκύνταν από αρχιταραξίες. Βέβαια, το ότι ο Λόρενς Ντάρελ επελέγη για μια τέτοια σημαντική θέση, όχι μόνον ως υπεύθυνος του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών αλλά και ως κυβερνητικός εκπρόσωπος, δηλαδή υπεύθυνος για τις διάφορες ανακοινώσεις που έδιναν στον κυβερνήτη Αρμιτέιτζ και τη βρετανική κυβέρνηση «άφεση αμαρτιών» για τα όσα έκαναν στην Κύπρο, καλύπτοντας τα βασανιστήρια στις φυλακές και τα κρατητήρια, καθώς και τα διάφορα απάνθρωπα αντίποινα που επέβαλλαν κάθε φορά που σκοτωνόταν ένας Βρετανός στρατιώτης, δείχνει καθαρά πως ο «φιλέλληνας» Ντάρελ απολάμβανε την πλήρη εμπιστοσύνη της βρετανικής κυβέρνησης και δεν ήταν ένας απλός, απολιτικός συγγραφέας. Στην Κύπρο, μέχρι και σήμερα, πάρα πολλοί είναι εκείνοι που πιστεύουν πως ο Ντάρελ ήταν τελικά πράκτορας των Αγγλων ή τουλάχιστον άνθρωπος που δέχτηκε να παίξει το παιχνίδι τους. Αναμφισβήτητα πολύ καλός συγγραφέας, φιλέλληνας, όμως;

ΝΙΝΟΣ ΦΕΝΕΚ ΜΙΚΕΛΙΔΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - 25/05/2007

IV. ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Στο τέλος οι επιμορφούμενοι καλούνται να ελέγξουν το διδακτικό σενάριο (και την εργασία που έκαναν με βάση αυτό) διερωτώμενοι: πώς υπηρετήσαμε τους τρεις πυλώνες των ΝΑΠ –άρα πώς συμβάλαμε στη διαμόρφωση του ανθρώπου του 21ου αι.– με την επιλογή των παραπάνω κειμένων και με τη μεθόδευση της διδασκαλίας/συνεξέτασής τους;

- ✓ **Επαρκές και συνεκτικό σώμα γνώσεων (γύρω από τη λογοτεχνική παραγωγή):**
 - ⇒ Επώνυμη λογοτεχνική δημιουργία - Μυθιστόρημα
Λ. Ντάρελ, ευρωπαϊκή λογοτεχνική παραγωγή
Κ. Μόντης (πεζογραφία), εντόπια ελληνική λογοτεχνική παραγωγή
 - ⇒ Λειτουργίες του αφηγητή - ύφος
- ✓ **Καλλιέργεια αξιών, στάσεων και συμπεριφορών που διακρίνουν το δημοκρατικό πολίτη:**
 - ⇒ Σφυρηλάτηση θεμελιωδών αξιών και δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως η ελευθερία και η δικαιοσύνη.
 - ⇒ Καλλιέργεια διεκδικητικής - αγωνιστικής στάσης για την εξασφάλιση και κατοχύρωση των παραπάνω δικαιωμάτων, όχι μόνο για την ιδιαίτερη πατρίδα, αλλά για τον άνθρωπο όπου γης, ως δρώντες πολίτες.
- ✓ **Ανάπτυξη κομβικών ικανοτήτων, δεξιοτήτων κλειδιών που απαιτούνται στην κοινωνία του 21^{ου} αιώνα:**
 - ⇒ Δεξιότητες αντιπαραβολής και σύγκρισης μέσα από το συσχετισμό των κειμένων, ανάλυσης και σύνθεσης. Ενεργοποίηση άλλων γνώσεων (εδώ ιστορικές) για να φωτίσουν τις άδηλες όψεις των κειμένων.
 - ⇒ Ανίχνευση των υπόρρητων νοημάτων, αναγνώριση της πολλαπλότητας και ασυμμετρίας των οπτικών γωνιών (του τρόπου θέασης της πραγματικότητας), επίγνωση της υποκειμενικότητας και άρα εγρήγορη στάση απέναντι σε κάθε λόγο, κριτική σκέψη.
 - ⇒ Ενσυναισθητική ικανότητα. Ικανότητα συλλογικής εργασίας και διαπροσωπικής ανταλλαγής πληροφοριών.
 - ⇒ Δημιουργική χρήση των ΤΠΕ.